

EL TREBALL COL·LABORATIU I LA CONVERSA ACADÈMICA ENTRE IGUALS

Glòria Garcia Vallecillos

Diplomada d'Escola Universitària de Professorat d'EGB
Llicenciada en Geografia i Història i en Psicopedagogia
Catedràtica d'Educació Secundària
Tècnica i formadora TILC del Servei de Suports i Recursos
Lingüístics del Departament d'Educació

“Si considerem que la salut d’una llengua implica, entre altres usos, el del registre acadèmic, molt formal i especialitzat en les disciplines, se’ns presenten diversos reptes.”

En aquest article reflexionarem sobre quin ús fan els nostres alumnes de la llengua en contextos de treball entre iguals i com podem ajudar-los a integrar el registre acadèmic en llengua catalana.

Una qüestió que preocupa a molts docents és l’ús de la llengua catalana que fan els i les nostres alumnes quan treballen en equip. El protagonisme que ha anat prenent a les nostres aules el treball col·laboratiu, ha fet que s’hagin generat més espais de conversa i interacció entre iguals, sense mediació del docent. Sorgeix, per tant, un espai de comunicació interpersonal en el qual s’observa un ús predominant del llenguatge col·loquial. Si considerem que la salut d’una llengua implica, entre altres usos, el del registre acadèmic, molt formal i especialitzat en les disciplines, se’ns presenten diversos reptes.

D’una banda, com podem acompanyar l’alumnat a produir converses realment productives amb l’ús del registre acadèmic en aquests espais d’interacció entre iguals? I de l’altra, com podem vetllar perquè les converses acadèmiques entre iguals es produeixin en llengua catalana?

Passem, primer, a reflexionar sobre com la interacció entre iguals potencia la construcció de coneixement. A continuació us presentem estratègies i recursos per garantir que es practica la conversa acadèmica en llengua catalana. L'objectiu no és tan sols que l'ús col·loquial de la llengua sigui en català, sinó que el registre acadèmic també ho sigui.

Quina relació s'estableix entre el treball col·laboratiu i la construcció de coneixement?

Segur que estareu d'acord que és una oportunitat d'or per:

- Exposar als altres el que sabem i contrastar idees.
- Plantejar els dubtes i els interrogants que permeten aprofundir en els sabers de la matèria.
- Escoltar i qüestionar els altres. Ens referim a adoptar actituds d'escolta activa.
- Demanar ajuda o proposar solucions als problemes.
- Discutir, argumentar i contrastar opinions i punts de vista
- Consensuar el nou coneixement, perquè sovint, cal arribar a acords per donar resposta a les preguntes i als reptes plantejats.

Però també, pel que fa a la llengua, ens permet:

- Negociar els significats, importantíssim per aproximar-nos als sabers.
- Obtenir un bon model de llengua, dels companys i del professorat per desenvolupar el llenguatge conversacional i, el més important a l'escola, l'acadèmic.
- Fer ús de la llengua que s'està aprenent i, per tant, millorar les habilitats comunicatives.
- Rebre ajuda, en concret, en l'ús de la llengua de comunicació.

Quin tipus de conversa caldria impulsar?

Un dels reptes més importants a què hem de donar resposta és al tipus de conversa que es genera: hem de diferenciar els tipus que, en Mercer (2000), ha identificat a partir de les seves recerques:

- **Conversa disputativa o de discussió**, en què els participants sovint no s'escolten, perquè es mostren en desacord i es prenen decisions individuals perquè no s'afavoreix el diàleg. Per tant, és una conversa en què no es construeix coneixement.
- **Conversa acumulativa**, que és la que, sovint, observem en les converses de grup. Es construeix en positiu, però sense actitud crítica, sense posar en dubte les idees dels membres de l'equip, acceptant les primeres idees que es formulen. Per tant, es limita la construcció de coneixement.

“Conversa exploratòria [...] és el tipus de conversa que hem d'impulsar a les nostres aules perquè promou la construcció de coneixement.”

- **Conversa exploratòria**, en què les idees dels altres es tracten de forma crítica, però constructiva. El coneixement es justifica més obertament i el raonament és més visible en la conversa. Es traspassa la responsabilitat als alumnes, respecte al procés conversacional que es genera per arribar a un producte final. Destaca, per tant, pel seu valor cooperatiu i pel domini de les habilitats socials. Aquest és el tipus de conversa que hem d'impulsar a les nostres aules perquè promou la construcció de coneixement.

Com puc fer que els meus alumnes posin en pràctica la conversa exploratòria en converses acadèmiques?

Podem posar en pràctica els consells de Mercer i compartir-los amb l'alumnat:

- Tothom hi pot dir la seva (l'objectiu principal és que tothom participi en la conversa).
- Les aportacions són tractades amb respecte.
- Es demanen raons d'allò que es diu. Implica donar resposta als perquè.
- Tothom accepta que la seva idea pot ser discutida.
- Abans de prendre una decisió o arribar a un acord, s'estudien totes les alternatives.
- Es comparteix tota la informació rellevant, per enriquir el resultat final.
- El grup conversa per arribar a acords.

I què passa quan observem que els alumnes no utilitzen el vocabulari específic, quan la conversa no és "acadèmica"?

Zwiers, al 2011, va definir la conversa acadèmica de la següent manera:

"Les converses són intercanvis entre persones que intenten aprendre les unes de les altres i construir significats que abans no tenien. Els companys es disposen per parlar, escoltar i respondre els comentaris dels altres. Les converses acadèmiques són converses sostingudes i proposades sobre temes escolars."

Després d'observar com es produïen les converses acadèmiques, Zwiers va identificar les habilitats que es despleguen en situacions de conversa entre iguals en contextos d'aula i de treball de grup. En va identificar 5:

- Elaborar i aclarir.
- Donar suport a les idees amb exemples.
- Construir sobre i/o desafiar les idees d'un participant.
- Parafrasejar.
- Sintetitzar punts de conversa.

Tot i que, l'aspecte més interessant, i que pot contribuir a fer que aquestes converses es realitzin en llengua catalana és que facilita exponents lingüístics de caràcter bidireccional: com iniciar la pregunta i com iniciar la resposta.

Us mostrem alguns d'aquests exponents lingüístics:

Habilitat de conversa	Què implica?	Iniciadors de pregunta	Iniciadors de resposta
Elaborar i aclarir	<ul style="list-style-type: none"> - Elaboració amb analogies - Preguntes per aclarir i sondejar - Elaborar i aclarir amb exemples 	<ul style="list-style-type: none"> - Pots aprofundir en...? - Què vols dir amb...? - Em pots dir més sobre...? - Què et fa pensar això? - Pots aclarir la part sobre...? - Pots ser més concret? 	<ul style="list-style-type: none"> - Crec que vol dir que... - En altres paraules... - Una analogia amb això podria ser...
Donar suport a les idees amb exemples	<ul style="list-style-type: none"> - Utilitzar: <ul style="list-style-type: none"> ◦ Exemples del document o text facilitat pel professor ◦ Exemples d'altres textos ◦ Exemples del món ◦ Exemples de la seva pròpia vida - Explicar la força d'un exemple 	<ul style="list-style-type: none"> - Pots posar un exemple del text? - Hi ha algun cas d'això? - Com ho justifiques? 	<ul style="list-style-type: none"> - Per exemple,... - En el text deia que... - En un cas es va demostrar que...
Construir sobre i/o desafiar les idees d'un participant	<ul style="list-style-type: none"> - Triar un punt de la conversa i aprofundir-hi - Connectar idees - Focalitzar en les idees rellevants - Desafiar una idea - Adaptar o transformar una idea 	<ul style="list-style-type: none"> - Què es pot afegir a aquesta idea? - Hi estàs d'acord? - Quins poden ser els altres punts de vista? 	<ul style="list-style-type: none"> - Jo afegiria que... - Vull ampliar el teu punt de vista sobre... - Una altra manera de veure això podria ser...

Habilitat de conversa	Què implica?	Iniciadors de pregunta	Iniciadors de resposta
Parafrasejar	<ul style="list-style-type: none">- Negociar el significat.- Crear fragments de punts clau- Utilitzar paraules diferents per transmetre la mateixa idea (enriqueix el vocabulari)- Guiar els punts clau de l'orador per mantenir-se centrat en el tema principal de la conversa.- Potenciar l'escolta activa	<ul style="list-style-type: none">- Com podem relacionar el que he dit amb el tema/pregunta?- Què sabem fins ara?- Quina és la teva opinió del que he dit?	<ul style="list-style-type: none">- Deixa'm veure si t'entenc... estàs dient que...- Tinc raó en sentir-te dir que...- En altres paraules...
Sintetitzar punts de conversa	<ul style="list-style-type: none">- Organitzar- Prioritzar- Donar forma a idees abstractes en un format resumit	<ul style="list-style-type: none">- Què hem comentat fins ara?- Com hem de sintetitzar el que hem parlat?- Quins punts principals podem compartir?	<ul style="list-style-type: none">- El tema/punt principal sembla ser...- Com a resultat d'aquesta conversa, creiem que hauríem de...- L'evidència sembla suggerir que...

Una segona versió sobre la identificació de les habilitats de conversa, es va publicar l'any 2019 i reformulava el seu primer model, incidint molt en la importància d'acompanyar l'alumnat en la construcció d'idees. Les 5 habilitats que ara en destaca són:

Construir idees	Plantejar idees construïbles	Aclarir	Donar suport amb proves	Avaluar evidències en situacions basades en arguments
1) Plantejar una idea rellevant i construïble, 2) aclarir els termes utilitzats per descriure-la i 3) recolzar-la amb proves, exemples i explicacions.	Plantejar dues o més idees en competència i construir-les.	- Definir, - qüestionar, - elaborar, - sintetitzar, - parafrasejar i - negociar el significat de paraules i expressions.	- Utilitzar exemples, evidències i raonaments per donar suport. - Reforçar lògicament una idea. - Mesurar la força de l'evidència.	- Decidir de manera objectiva i lògica quina idea o posició és la millor en una situació determinada. - Aprendre a utilitzar criteris per avaluar-les.

Altres estratègies

- **Rols de conversa, minillçons i conversa en parella**

Una estratègia, per estimular la conversa exploratòria en el treball d'equip i garantir que s'executa en llengua catalana, és atorgar a cada alumne un rol. Les habilitats de conversa es diversifiquen i s'atorguen a cada alumne o alumna per tal que assumeixin el rol corresponent dins la conversa, amb l'objectiu que tothom hi intervingui, s'enriqueixin les aportacions i l'alumnat aprengui a utilitzar l'habilitat que se li ha assignat. Cada targeta suggereix exponents lingüístics per practicar el rol.

Aquests rols s'han d'intercanviar a mesura que se succeeixen les converses, i hi ha d'haver ocasió per expressar com s'han sentit assumint el rol i reflexionar sobre quin benefici ha aportat a la conversa.

Cal destacar que n'hem afegit un que vetlla pel bon ús de la llengua, la llengua de comunicació i el registre acadèmic. Per tal que es desenvolupi correctament, es pot facilitar prèviament una eina de verificació, per tal que en pugui fer seguiment de la correcció gramatical, l'ús del vocabulari i la correcció formal en cada intervenció.

Com podeu observar, també s'incorpora el llenguatge no verbal, amb moviments que reforcen el missatge. Cal advertir, però, que no respon al llenguatge de signes formal, sinó que senzillament és un recurs més que s'afegeix a l'estratègia.

El disseny de minilliçons per ensenyar explícitament cadascuna de les habilitats, també esdevé una bona estratègia, ja que es promou la comprensió de què implica desenvolupar l'habilitat a través de l'anàlisi de models i el modelatge docent o entre iguals.

L'aplicació de la conversa en parelles és una de les estratègies millor valorades pels experts. A partir de les preguntes que el docent presenta a l'alumnat s'estimula el model *Think-paire-share*, focalitzant de manera especial en el moment de conversa amb el/la company/a de taula. Esdevé un moment especial perquè tothom parla, es comuniquen i es contrasten idees, per arribar a un acord que compartiran, bé amb una altra parella, o bé amb el grup classe. És un moment especial per aprendre a utilitzar la llengua catalana en la conversa entre iguals.

- **El model de "punts de conversa"**

Aquesta darrera estratègia presenta 10 enunciats a partir d'un text o una pregunta i en parelles o grups de 3 han de seleccionar-ne les que considerin, un cop han valorat si eren certes o falses i si han estat capaços d'explicar el perquè. Un cop seleccionades, s'exposen al grup classe, incorporant la coavaluació sobre la conversa que s'ha generat.

L'objectiu d'aquesta tasca és:

- que parli tothom,
- que siguin capaços de justificar, utilitzant el llenguatge acadèmic, l'acceptació o la refutació de les afirmacions que es presenten i
- que puguin percebre si han estat bons oradors i bons oients.

Si el docent presenta la tasca en català, la pot modelar i impulsar que els intercanvis es facin en llengua catalana. De mica en mica, els alumnes aprendran a utilitzar la llengua i el registre acadèmic en aquests contextos d'interacció.

Segur que ara us esteu preguntant... Com puc ensenyar-ho?

Doncs, amb el modelatge docent o entre iguals i amb l'ensenyament explícit. Reflexioneu sobre el potencial del modelatge entre iguals...

“Com facilitem bastides? Doncs oferint els exponents lingüístics per tal que l'alumnat els tingui a l'abast, amb targetes d'habilitats, amb models o amb referents visuals d'aula.”

Com facilitem bastides? Doncs oferint els exponents lingüístics per tal que l'alumnat els tingui a l'abast, amb targetes d'habilitats, amb models o amb referents visuals d'aula... un dels més potents són els glossaris d'aula, per garantir que empen el vocabulari acadèmic adient.

Com monitorem que s'està aplicant?

Sugerim incorporar alumnes amb el rol d'observador, a qui se'ls facilita una llista de verificació per tal que vagin supervisant com transcorre la conversa, i eines per al feedback. O amb eines per a l'autoavaluació i la coavaluació. Tingueu en compte que algunes d'aquestes estratègies necessiten entrenament previ.

I com podem avaluar la qualitat de la conversa acadèmica en català?

Seguint l'orientació dels experts, es poden suggerir llistes de verificació, eines d'autoavaluació i coavaluació i d'observació, que es poden posar en pràctica entre iguals. Si apliquem tècniques similars a la modalitat "peixera" podem implicar l'alumnat en l'observació de com ho fan els altres, i alhora, moure a la reflexió de "què he de fer per fer-ho bé?". Tot plegat, orientat a generar estratègies per a l'autoregulació i la reflexió al voltant de la capacitat de comunicació en contextos acadèmics i d'escolta activa.

Esperem que tots els recursos que us hem presentat contribueixin a fer present a les aules el llenguatge acadèmic en català.

Bibliografia i webgrafia

Voice 21. (2022). *Voice 21 Oracy*. <https://voice21.org/how-to-develop-independent-student-discussion/>

Mercer, N. [Neil]. (2000). *Words and Minds: How We Use Language to Think Together*. Routledge.

Zwiers, J. [Jeff] i Crawford, M. [Marie]. (2011). *Academic Conversations: Classroom talk that fosters critical thinking and content understandings*. Stenhouse.

Zwiers, J. [Jeff] i Crawford, M. [Marie]. (2019). *New steps with Academic conversations. New Ideas for Improving Learning with Classroom Talk*. Stenhouse.